

UDK: 341.231.14
izvorni znanstveni rad
primljen 22. siječnja 2003.

Dr. sc. Vesna Kazazić
izvanredni profesor Pravnog fakulteta u Mostaru

DISKRIMINACIJA I NASILJE NAD ŽENAMA - MEĐUNARODNI STANDARDI LJUDSKIH PRAVA I BOSANSKOHERCEGOVAČKO ZAKONODAVSTVO

U radu se raspravlja o kršenju ljudskih prava nad ženama, koje je često potisnuto na margine međunarodnih i nacionalnih akcija koje se provode u ime zaštite ljudskih prava. Međunarodna zajednica i civilno društvo prepoznali su zanemarivanje kršenja ženskih ljudskih prava i dogovorili se da će raditi na osiguranju integracije ženskih ljudskih prava u Međunarodne rasprave i konvencije o ljudskim pravima, te poštivanja ljudskih prava u nacionalnim politikama.

No diskriminacija i nasilje nad ženama prisutni su u svim društvima i u različitim stupnjevima. Ni Bosna i Hercegovina nije izuzetak. Zato je na organima vlasti te države da stvori pravne okvire kako bi se realiziralo pravo žena na život bez nasilja.

Ključne riječi: diskriminacija, prava žena, ljudska prava, nasilje nad ženama, međunarodni standardi

Društveni prostor u kome se odvija kršenje ljudskih prava uopće, pa i prava žena, obilježava i diskriminacija i nasilje nad ženama. Mala slika velikog svijeta o pravima žena je duhovno, znanstveno, društveno-pravno poimanje mjesta žene i načina njezine emancipacije u društvu.

Žena je bila diskriminirana i ranije a i danas. Razlika između one stare i ove moderne diskriminacije jest u tome što je ona "stara bila otvorena, a ova moderna je skrivena".¹

Shvaćanje da je žena neravnopravni član zajednice u odnosu prema muškarcu duboko je ukorijenjeno u cijelom svijetu. Navika da se žena smatra pasivnim dijelom ljudskog društva, bez velikog utjecaja na svjetska zbivanja, naslijede je prošlosti, i veoma sporo ustupa mjesto načelu ravnopravnosti spolova. Ta borba traje još i danas.

Prva faza te borbe sastojala se u utvrđivanju razloga koji su doveli ženu u takav položaj prema muškarcu i, istodobno, u traženju načina da se njezin društveni položaj poboljša.

¹ Filipović, Muhamed, *Žena i društvo*, Mjesečnik za ženu i porodicu, «Žena 21», broj 64, 2000. godine.

Temeljna karakteristika tog razdoblja bila je da se u sustavu nejednakosti spolova počinje tražiti posebna zaštita za ženu. No, načelo ravnopravnosti spolova još nije postalo osnova zahtjeva pobornika posebnih prava žena.

Sljedeća faza označava razdoblje nakon Drugog svjetskog rata, kad načelo ravnopravnosti spolova postaje sastavni dio i nacionalnog i međunarodnog prava.

Liga naroda je bila prva međunarodna organizacija koja se bavila izučavanjem položaja žena u međunarodnim okvirima. Na regionalnom planu akcija je počela nešto ranije, i to 1923. godine, inicijativom Organizacije američkih država. Međutim, u isto vrijeme, u pojedinim zemljama već su organizirana sustavna proučavanja pravnog položaja žene.

U sklopu Organizacije ujedinjenih naroda doneseni su brojni dokumenti koji se odnose na zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Prevladao je stav da je bit ljudskih prava da svaki pojedinac ima pravo na ostvarivanje i uživanje svojih prava, na temelju jednakosti i nediskriminacije, te da zakoni i praksa država u kojima pojedinci žive moraju zaštititi ta njegova prava. Također, država ima obvezu poštivati prava svih koji žive unutar njezinih granica, te poduzimati pozitivne mjere u cilju promoviranja i zaštite tih prava. Spol je, između ostalih, zabranjena osnova za diskriminaciju i sadržan je u najvećem broju instrumenata o ljudskim pravima.

No, usprkos pravnoj strukturi jednakosti ljudskih prava, ona se u praksi ne primjenjuju uvijek jednako. Kombinacija društvenih, ekonomskih, političkih interesa i tradicije i predrasuda često stavlja žene u drugorazredni položaj. Pored ovog, uobičajena je podjela na "javnu" i "privatnu" sferu, što podrazumijeva da je ono što je u "javnoj" sferi, podvrgnuto reguliranju, dok je ono što se dešava u "privatnoj" sferi (npr. kuća, obitelj) izuzeto od kontrole i djelovanja vlasti.

Ali odgovornost je države za prava svih, bilo pružanjem zaštite ili preuzimanjem odgovornosti za propuste u pružanju te zaštite. Na takvom razumijevanju državne odgovornosti Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979. godine² daje široku definiciju diskriminacije: Za svrhe ove konvencije izraz "diskriminacija žena" znači svako razlikovanje, isključenje ili ograničenje u pogledu spola, koje ima za posljedicu ili cilj ugroziti ili poništiti priznanje, uživanje ili vršenje ljudskih prava i sloboda bez obzira na njihov bračni status na osnovi jednakosti muškaraca i žena u političkoj, ekonomskoj, socijalnoj, građanskoj ili bilo kojoj drugoj oblasti".

Nadalje, čl. 2 (e) Konvencije zahtijeva od država članica da "poduzmu odgovarajuće mjere za eliminiranje diskriminacije žena od strane bilo koje osobe, organizacije ili poduzeća", te čl. 2 (d) da se "uzdrže od svakog postupka ili prakse diskriminacije žena i da osiguraju da javni organi i institucije postupaju u skladu s ovom obavezom".

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, iz 1966. godine,³ obvezuju države članice da jamče prava navedena u Paktu bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, uključujući i diskriminaciju po spolu. Također se zahtijeva od država da osiguraju muškarcima i

² Konvencija, poznata kao «Ženska konvencija», usvojena je od strane Opće skupštine UN, 18. 12. 1979. godine, a stupila je na snagu 3. 9. 1981. godine; Bosna i Hercegovina je notifikacijom o sukcesiji postala strankom ove konvencije 1993. godine (Sl. list RBiH, br. 25. od 15. 12. 1993. god.)

³ BiH je temeljem sukcesije stranaka oba pakta (Sl. list RBiH, br. 25/1993.).

ženama jednako uživanje prava koja su navedena u ovim dokumentima (članak 3. oba Pakta). Nadalje, članak 14. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama⁴ jamči zaštitu uživanja svih prava iz Konvencije bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, uključujući i diskriminaciju na osnovi spola.

NASILJE NAD ŽENAMA

1. U različitim stupnjevima i u svim društvima prisutna je i diskriminacija i nasilje nad ženama. Diskriminacija je sustavna i vrši se u strukturi i funkcioniranju javnih institucija, pravnom sustavu, obiteljskim odnosima, pristupu ekonomskim sredstvima i sl. Mogućnost žena da uživaju svoja prava oblikovana je ne samo spolom već i drugim činiteljima kao što su rasa, stalež, etnicitet kao i druge karakteristike.

Nasilje nad ženama, pak, vrše uglavnom muškarci, bez obzira na to kakav im je socijalni status, obrazovanje, kulturni milje ili profesionalni položaj. Ono je identificirano u svim kategorijama stanovništva. Žene trpe razne oblike nasilja: fizičko, psihičko, verbalno, seksualno, ekonomsko i sl.

Prema statističkim podacima i istraživanjima, nasilje je globalna pojava koja ne gubi na dinamici. Evo nekih primjera:

- prema istraživanju nasilja u obitelji izvršenom u SAD, prebijanje je jedna od glavnih povreda odraslih žena; svakih 15 sekundi jedna žena je pretučena, a svakih 6 minuta silovana;⁵

- u istraživanju Instituta "Žene iz Madrida", na uzorku od 5000 žena, 95% anketiranih izjavilo je da je bilo fizički maltretirano od partnera;⁶

- prema rezultatima istraživanja Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja u Beogradu (uzorak - 192 žene), 58,3% žena bile su žrtve nasilja u braku, 49% pretrpjelo je psihičko, a 18,7 % fizičko nasilje;⁷

- prema rezultatima istraživanja Infoteka, projekt koji djeluje u okviru Udruženja žena Medica Zenica (uzorak 540 žena), 29% anketiranih je izjavilo da poznaje ženu kojoj partner prijeti nasiljem (od toga 73% poznaje više od jedne), 53% poznaje ženu koju je partner tukao (od tog 67% poznaje više od jedne), a 54% poznaje ženu koju je partner tukao dulje vrijeme (od toga 72% poznaje više od jedne).

- Prema rezultatima istraživanja problema nasilja nad ženama u bosansko-hercegovačkom društvu⁸ (uzorak 26 ispitanica) 20 žena je izjavilo da se nad njima vršilo nasilje (nasilnici su, osim u jednom slučaju, bili muškarci).

2. Aktivnosti na planu stvaranja međunarodno pravne mreže za borbu protiv nasilja nad ženama odvijale su se u sklopu Organizacije ujedinjenih naroda ili

⁴ Bosna i Hercegovina je ratificirala Europsku konvenciju i protokole 1., 4., 6., 7. i 12. i nakon što je postala članica Vijeća Europe, 2002. godine.

⁵ Bureau of Justice Statistics, Report to the Nation on Crime and Justice. US. Dept. of Justice. Oct. 1993.

⁶ Žene za život bez nasilja, Priručnik za volonterke SOS telefona, Beograd, 1995., str. 122.

⁷ Vidi detalje u: Nikolić-Ristanović, V - Nasilje nad ženama u uvjetima rata i ekonomske krize, Sociološki pregled, 1994., str. 410. - 411.

⁸ Rezultati objavljeni u publikaciji Nasilje nad ženama - detaljno istraživanje, Banja Luka, Zenica, Sarajevo, 1999.-2000. god.

međunarodnih konferencija žena. Na regionalnom planu Vijeće Europe donijelo je Deklaraciju o politici suprotstavljanja nasilju prema ženama u demokratskoj Europi.

MEĐUNARODNI STANDARDI

Opća skupština Ujedinjenih naroda usvojila je 1979. godine Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, u kojoj se zahtijeva ostvarivanje potpune ravnopravnosti muškaraca i žena te usvajanje mjera potrebnih za otklanjanje diskriminacije u svim njezinim vidovima i manifestacijama. Primjenu Konvencije prati Komitet za eliminiranje diskriminacije žena. Preporuka broj 19. ovog Komiteta u cjelini je posvećena nasilju nad ženama a točka I. ove Preporuke kaže da je "nasilje zasnovano na spolu oblik diskriminacije koja ozbiljno sputava žene da uživaju u svojim pravima i slobodama na načelu ravnopravnosti s muškarcima te da je međunarodnim dokumentima potrebno regulirati ovu zaštitu."⁹

1993. godine na Svjetskoj konferenciji OUN o ljudskim pravima usvojena je Bečka deklaracija i program akcije. Oni nalažu vladama i UN da prioritetno osiguraju puno i jednako uživanje svih ljudskih prava za žene i predlaže da "jednak status i ljudska prava žena trebaju biti integrirani u glavnu tendenciju općeg sustava aktivnosti UN-a".¹⁰

1993. godine Opća skupština UN-a usvojila je Deklaraciju o eliminiranju nasilja nad ženama. Deklaracija ističe da je nasilje nad ženama kršenje ljudskih prava i manifestacija povijesno neravnopravnih odnosa moći, što sve vodi ka dominaciji nad ženama i diskriminaciji žena kao i sprječavanju njihova progressa.

1994. godine Komisija za ljudska prava UN, imenovala je Specijalnu izvjestiteljicu za nasilje nad ženama.

1995. godine održana je četvrta Svjetska konferencija UN-a o ženskim pravima, na kojoj je usvojena Deklaracija, koja proklamira "ženska prava za ljudska prava" te uključuje sekcije o ljudskim pravima, nasilju nad ženama i ženama u oružanim sukobima, te Platforma za akciju.

Na 3. Europskoj ministarskoj konferenciji o jednakosti muškaraca i žena, održanoj u Rimu 1993. godine, usvojena je Deklaracija o politici suprotstavljanja nasilju prema ženama u demokratskoj Europi.¹¹ Ovaj dokument sadrži europske standarde o eliminiranju nasilja nad ženama.

Deklaracija razmatra fizičko, seksualno i psihičko nasilje muškaraca nad ženama u obitelji, na radnom mjestu, u društvu uopće. Među najdrastičnijim vidovima nasilja Deklaracija nabroja: prebijanje, spolno sakaćenje, incest, seksualno uznemiravanje, seksualno zlostavljanje, trgovina ženama, silovanje. Posebno je istaknuto da silovanje tijekom oružanih sukoba, osobito kad se to koristi kao strategija ratovanja, predstavlja ozbiljno kršenje ljudskih prava (čl.5., 6. i 7.). Prema tekstu Deklaracije, politika borbe

⁹ UN dokument A/47/38, Opća preporuka 19 (CEDAW, Eleventh Session 1992.) stavak 1.

¹⁰ Julie Mertus, Zorica Mršević, Mallika Dutt, Nancy Flowers, Ženska ljudska prava, praktična primjena, Devedesetčetvrta, 1995. str. 14. - 15.

¹¹ Vidi prijevod Deklaracije prema: Mršević, Zorica - Ženska prava u međunarodnom pravu, Jugoslavenski komitet pravika za ljudska prava, Beograd, 1998. godine, str. 124.

protiv nasilja nad ženama mora činiti glavni dio politike ravnopravnosti i obrazovanja u pogledu ljudskih prava.

Kao sastavni dio Deklaracije, usvojen je Plan akcije za borbu protiv nasilja nad ženama. U Planu akcije istaknuti su sljedeći zadaci:

1. Treba izraditi pouzdane i aktualne statistike i podatke o prirodi, oblicima, ozbiljnosti i posljedicama nasilja nad ženama (prvi dio plana);

2. Nasilje nad ženama u obitelji, uključujući silovanje u braku, mora biti tretirano kao kriminalitet, podjednako ozbiljno kao nasilje izvan obitelji; nacionalna zakonodavstva moraju se stalno usklađivati s normama usvojenim na međunarodnoj razini, moraju se uvoditi sankcije za različite forme nasilja nad ženama a izvršiteljima se mora suditi. Naglašena je potreba intenziviranja međunarodne suradnje između policije i sudstva.

Što se žrtve nasilja tiče, treba osigurati najefikasnije mjere za njezino obeštećenje, pružanje besplatne pravne pomoći, rješavanje njezinih psiholoških i socijalnih potreba, zaštite njezina dostojanstva i privatnosti u kaznenom postupku, upoznavanje žrtve s njezinim pravima.

Ukazano je i na potrebu brze i efikasne intervencije za uklanjanje izvršitelja nasilja iz obiteljskog doma. (drugi dio plana)

3. Treba poduzeti sve mjere koje će potaknuti žene da prijavljuju akte nasilja da bi se mogle poduzeti adekvatne mjere te izvršiti edukaciju svih osoba koje dolaze u dodir s problemima nasilja nad ženama (državni činovnici, liječnici, socijalni radnici, policija.);

Plan akcije utvrđuje i ulogu medija na planu unapređenja pozitivne uloge medija u unapređenju pozitivne slike o ženama. (treći dio plana).

4. Ženi, žrtvi nasilja, vlast mora pružiti pomoć. Inzistira se na koordiniranom djelovanju i suradnji različitih tijela mjerodavnih za pružanje pomoći: pravosudnih organa, medicinskih i socijalnih službi, policije, organizacija za pomoć žrtvama nasilja.

Država, vlada i nevladine organizacije trebalo bi da osiguraju i pomognu osnivanje skloništa i drugih službi za pomoć žrtvama (četvrti dio plana).

ZAKONODAVSTVO U BOSNI I HERCEGOVINI

Ustav Bosne i Hercegovine obvezuje da se osigura najviša razina međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda (članak II. Ustava BiH). Također se pruža zaštita od zlostavljanja, nehumanog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (stavak 3 (b), pravo na fer suđenje u građanskim i kaznenim postupcima /stavak 3 (e), pravo na privatni i obiteljski život /stavak 3 (A).

Ustav Federacije BiH sadrži obvezu Federacije da osigura "zabranu mučenja, te okrutnog ili nehumanog postupanja ili kažnjavanja; te da zaštiti obitelj i djecu. /točka j:/

I u Federaciji se primjenjuje Obiteljski zakon.¹² U zakonu su sadržane odgovarajuće odredbe o ravnopravnosti supružnika, razvoda braka, obveze oba roditelja na izdržavanje djece i sl.

¹² Službeni list, br. 21/79, 9. 7. 1979., dopunjen br. 44/89. 27. 12. 1989.

Kazneni zakoni oba entiteta poznaju neke oblike nasilja kao kazneno djelo i predviđaju sankcije za njih.

U Kaznenom zakonu Federacije BiH¹³ određena su i još neka druga kaznena djela nasilja: laka tjelesna ozljeda prema bračnom partneru ili osobi s kojom se živi u izvanbračnoj zajednici ili roditelju svog djeteta s kojim počinitelj ne živi u zajednici. / članak 178. Zakona; u čl. 177..... teška tjelesna ozljeda počinjena prema bračnom partneru ili osobi s kojom počinitelj živi u izvanbračnoj zajednici ili prema roditelju svoga djeteta, s kojim počinitelj ne živi u zajednici, kvalificiran kao teži oblik ovog djela za koji je propisana kazna od jedne do pet godina; članak 22. regulira kao kazneno djelo silovanje. Ovo djelo čini "tko prinudi na obljudu drugu osobu upotrebom sile ili prijetnjom da će neposredno napasti na život ili tijelo te ili njoj bliske osobe". Propisana kazna je zatvor od jedne do 10 godina.

NASILJE NAD ŽENAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

Nasilje nad ženama u Bosni i Hercegovini očituje se na različite načine i oblike. Kako nema službenih statistika, kao ni identifikacija uzroka i opsega problema, navest ćemo neke, koje smo našli u podacima nevladinih organizacija.¹⁴ To su nasilje u kući, seksualno zlostavljanje, seksualno uznemiravanje, trgovina ženama, prostitucija i ekonomsko nasilje.

Osvrnut ćemo se na jedan vid nasilja u BiH – nasilje u kući.

Nasilje u kući nije definirano ni u jednom zakonu u BiH.

U preporuci Komiteta za eliminiranje diskriminacije žena broj 19. /stavak 23./, u komentaru na članak 16. Konvencije o eliminiranju svih vidova diskriminacije žena (jednakost u obiteljskom zakonu) je istaknuto:

"Obiteljsko nasilje je jedan od najpodmuklijih oblika nasilja nad ženama, koje prevladava u svim društvima. U sklopu obiteljskih odnosa, žene svih dobi bivaju predmetom nasilja svih oblika, uključujući batinanje, silovanje, druge oblike seksualnog zlostavljanja, mentalnog i drugih oblika nasilja koji su ovjekovječeni tradicionalnim stavovima. Pomanjkanje ekonomske nezavisnosti prisiljava mnoge žene da ostanu u vezi i trpe nasilje. Neizvršavanje obiteljskih obveza od strane muškaraca može se smatrati oblikom nasilja i prinudom. Ovim oblicima nasilja zdravlje žena je ugroženo i umanjuje se njezina sposobnost sudjelovanja u obiteljskom i javnom životu na osnovi jednakosti".

Među činiteljima koji pridonose nasilju u kući u BiH navode se: teškoće uzrokovane tranzicijom zbog koje žena postaje glavom obitelji (jer je muž na bojišnici) a nakon što se vrati muškarac je uglavnom bez posla; prisilne migracije i veliki broj raseljenih osoba, post-traumatski stres i sl.

Usprkos nedostatka službenih statistika i informacija, istraživanja nevladinih organizacija i međunarodnih agencija identificirali su brojne oblike nasilja u kući.

¹³ Kazneni zakon usvojio je Parlament Federacije BiH na sjednici Zastupničkog doma od 29. 7. 1998. godine i na sjednici Doma naroda od 17. 7. 1998. godine. Zakon je objavljen u Službenim novinama FBiH, br. 43/98. od 20. 11. 1998. godine.

¹⁴ Izvještaj NVO-a o ženskim pravima u Bosni i Hercegovini, iz 1999. godine.

Prema anketi provedenoj od strane međunarodnog komiteta spasa (IRC) u Bosansko-podrinjskom kantonu, više od polovice od ukupno 249 anketiranih žena znale su nekog tko je bio pretučen od strane svoga muža ili partnera, a 20% je poznavalo više od 5 žena koje su bile pretučene.

Žene oklijevaju pričati o nasilju u kući, a još više oklijevaju prijaviti ga vlastima.

Činjenica da kazneni zakoni oba entiteta zahtijevaju od žrtve, a ne od države, da osobno pokrene postupak po privatnoj tužbi u slučajevima lakših tjelesnih ozljeda, ozbiljna je prepreka u gonjenju slučajeva kućnog nasilja. Pokretanje postupka protiv muža, oca, partnera ili nekog drugog člana obitelji stavlja žrtvu u opasnu situaciju, jer u većini slučajeva ona živi s počiniteljem nasilja. Razvod može pravno okončati brak, ali ne i nasilje. Teret dokazivanja, po Kaznenom zakonu, stavlja se na žrtvu, a ne poduzima se po službenoj dužnosti, zbog čega nasilje u kući često ostaje neprijavljeno.

Zato bi trebalo poduzeti korake u cilju izmjene čl. 178. Kaznenog zakona Federacije Bosne i Hercegovine i odgovarajućeg članka u Kaznenom zakonu Republike Srpske koji se odnose na laku tjelesnu povredu, s prijedlogom da se gonjenje za djelo iz tog članka vrši po službenoj dužnosti, a ne po privatnoj tužbi.

Nadalje, nedostatak bilo kakvog oblika mjere "zabrane pristupa", s ciljem razdvajanja i držanja počinitelja po strani od žrtve, važna je prepreka efikasnosti pravnoj zaštiti života žena.

Dio problema s kojim se žena suočava u traženju pravde u slučajevima domaćeg nasilja je stav policije i, naravno, društva uopće. Tijekom već spominjanog istraživanja i Infoteke-Medica žene su pitane jesu li ikada prijavile kućno nasilje Centrima za socijalni rad, policiji ili sudu. 60% je izjavilo da nikada nisu pristupile ovim institucijama za pomoć ili podršku, a da je glavni razlog tome strah od nerazumijevanja ili nemogućnosti ovih institucija da odgovore čak i onda kada je nasilje u kući očigledno. Centri za socijalni rad u ovakvim slučajevima stavljaju naglasak na posredovanje u braku.

Zbog toga bi u narednom razdoblju trebalo aktivnosti usmjeriti u sljedećem pravcu:

- preporučiti vladama oba entiteta da sustavno prikupljaju podatke o žrtvama svih oblika nasilja te da ih raščlanjuju po spolu, socio-ekonomskom statusu, godinama, regiji i drugim karakteristikama;
- osigurati uključivanje instituta "zabrane pristupa" u odgovarajuće domaće zakone oba entiteta kao zaštitnu mjeru u slučajevima nasilja u kući i napada općenito;
- poduzeti korake radi osiguranja nužnih sredstava za participaciju u financiranju skloništa za žene žrtve nasilja u kući te;
- izvršiti specifičnu edukaciju svih osoba koje se po prirodi posla susreću sa žrtvama bilo koje vrste nasilja (policija, sudovi, centri za socijalni rad, tužilaštva).

Ukazat ćemo na rezultate istraživanja nasilja nad ženama, koje je izvršeno na uzorku 26 žena iz Banje Luke, Zenice i Sarajeva.¹⁵

- Nasilje nad ženama podjednako je prisutno kod ispitanica iz Republike Srpske i iz Federacije. Nasilnici su najčešće muževi, partneri ili bivši partneri. Nasilnici pripadaju svim obrazovnim slojevima društva i starosnim skupinama.

¹⁵ Istraživanje je realizirano u suradnji tri nevladine organizacije: Žene ženama, Sarajevo; Udružena žena Banja Luka i Medica Infoteka – Zenica, 1999. - 2000. godine.

Iako se alkohol i zloraba droga povezuju s nasilničkim ponašanjem, podaci su pokazali da su među 26 nasilnika bila 2 alkoholičara, 1 narkoman i jedan duševni bolesnik.

- Nasilje se događalo tijekom cijeloga braka i ono se dešava svakodnevno (13 slučajeva) ili nekoliko puta tjedno (6).

- Što se oblika nasilja tiče, ispitanice su u većini slučajeva doživljavale kombinirane oblike sve tri vrste nasilja (psihičko, seksualno ili fizičko nasilje).

Za izlazak iz situacije nasilja svaka ispitanica je navela potrebu za širokom i efektivnom mrežom podrške. To je podrazumijevalo, prije svega, neformalnu i neinstitucionalnu mrežu a potom i podršku nevladinog sektora i institucionalnu podršku.

U sklopu neformalne mreže podrške (obitelj u užem i širem smislu, prijatelji i poznanici, kolege i poslovni suradnici), žene su dobivale minimalnu podršku, a češće su bile osuđivane od okoline te izložene pritiscima da se nasilje zataška.

Što se institucionalne mreže pomoći tiče (policija, Centri za socijalni rad, zdravstvene institucije), očekivanja ispitanica nisu bila zadovoljena.

- Važan dio mreže podrške i pomoći ženama koje doživljavaju nasilje čine sa svojim servisima i nevladine organizacije.

20 ispitanica obratilo im se za pomoć, koja je uključivala psihološku pomoć i podršku, smještaj te pravnu pomoć i uglavnom su bile zadovoljne pruženim uslugama. Nedostaci koje osjećaju nisu izravno vezani za rad samih nevladinih organizacija, nego se odnose na loše ekonomske uvjete u kojima žive tako da im je pomoć najviše bila potrebna u tom segmentu. Ispitanice su ukazale i na potrebu postojanja sigurnih kuća (skloništa) za žrtve nasilja.

- Svijet o tome da doživljavaju nasilje većina ispitanica stekla je tek nakon duljeg vremenskog razdoblja i tek nakon što je ono postalo učestalo i gotovo svakodnevno. Do tada su mislile da je to normalno i da se povremeno dešava u svakom braku.

- Većina ispitanica (22) su svjesne toga da imaju zakonska prava, ali da nisu spremne i za njihovo korištenje.

ŽENSKNE NEVLADINE ORGANIZACIJE

U Bosni i Hercegovini djeluju brojne nevladine organizacije u kojima postoji veliki stupanj razumijevanja problema nasilja nad ženama i koje imaju dosta razvijene servise pružanja pomoći u državnim institucijama i u nevladinom sektoru.

U metodi rada NVO daju veliki doprinos i sudjelovanje u izradi nacionalnih izvještaja nevladinih organizacija o položaju žena u Bosni i Hercegovini.

Po ocijeni međunarodnih predstavnika UNICEF-a i Visokog povjerenika za ljudska prava UN-a, "Medica" iz Zenice i "Žena BiH" iz Mostara dvije su najuspješnije organizacije u BiH.

Objekti ove organizacije pokazale su izvrsne rezultate na polju zaštite žena i djece od nasilja. Ove organizacije već dugi niz godina pružaju pomoć ženama žrtvama nasilja ali i ženama koje su prošle druge vrste trauma. Kroz razne segmente svoga rada i realizacijom brojnih projekata uspjele su pomoći onima kojima je to bilo jako potrebno.

Organizirale su Centre za terapiju žena, gdje se zbrinjavaju žrtve nasilja, ali im se pruža i podrška kroz stacionarni dio putem psiho-socijalne pomoći i savjetovaništa.

Kroz nekoliko sesija /radionica/ stručnjaci raznih profila društvenih institucija iz oblasti zakonodavstva, pravosuđa, policije, socijalnih i medicinskih ustanova te ministarstava upoznati su s međunarodnim i iskustvima ovih organizacija. Cilj je bio da se da multidisciplinarni pristup suzbijanju nasilja nad ženama i djecom kroz organiziranje mreže institucija, koje bi pružile sveobuhvatnu pomoć žrtvama nasilja.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Međunarodna zajednica je intenzivirala svoja nastojanja u pogledu integracije ženskih prava u sustav ljudskih prava. Ostvaren je značajan napredak u interpretaciji ljudskih prava donošenjem brojnih dokumenata iz ove oblasti.

Kod nadgledanja primjene ovih dogovora i rasprava od strane vlada i međunarodne zajednice važno je imati točnu i postojanu dokumentaciju o kršenju ženskih ljudskih prava.

Mnogi izvještaji o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini općenito nisu obuhvatili detaljne pa ni opće procjene o stanju ženskih prava. Ti izvještaji ne obuhvaćaju ni specifične informacije o spolovima, niti analizu na osnovi spola u dijelovima koji se bave pitanjima od posebnog interesa za ljudska prava kao što je nasilje nad ženama.

Podatke razvrstane po spolu izuzetno je teško dobiti od organa vlasti u Bosni i Hercegovini.

U nedostatku zadovoljavajuće aktivnosti države u BiH djeluje mnogo nevladinih organizacija koje odgovorno obavljaju važan posao s različitih aspekata ženskih prava.

Ženski pokret spada među najuspješnije i najobuhvatnije društvene pokrete na koncu XX. stoljeća. Ovaj pokret je uspio ujediniti civilno društvo, državu i međunarodne činitelje, uvezati istraživanje i akciju, povezati se s drugim organizacijama i skupinama te podići svijest o razumijevanju za ljudska prava. Nevladine organizacije prave alternativne izvještaje o ženskim ljudskim pravima ili izvještaje "iz sjene". Njih Komitet za eliminiranje diskriminacije nad ženama (CEDAW) pozdravlja kao dopunu službenom, državnom izvještaju.

Život bez nasilja je središnja točka ostvarivanja ljudskih prava žena. Obveza je države stvarati pravne okvire kako bi se to pravo realiziralo. Čini se da su Deklaracija o politici suprotstavljanja nasilja prema ženama u demokratskoj Europi i plan akcije za borbu protiv nasilja nad ženama pravi putokaz.

DISCRIMINATION OF WOMEN AND VIOLENCE ON WOMEN – INTERNATIONAL STANDARDS OF HUMAN RIGHTS AND BOSNIA AND HERZEGOVINA LEGISLATURE

Summary

In this work, the problem of breaching human rights regarding women is discussed, because it is often pushed on the margins of national and international actions conducted in the name of protecting the human rights. International community and civil society have recognized this neglecting of breach of women's human rights, and they have agreed to work on ensuring the integration of women's human rights into the International debates and conventions on human rights, as well as respecting human rights in national politics.

But discrimination and violence on women is present in all societies and in different degrees. Bosnia and Herzegovina is surely not an exception. That is why the organs of that state are those who should provide legal framework so that the right on life without violence could be realized.

Key Words: discrimination, women's rights, human rights, violence on women, *International standards*